

Ljubljana, 2.6.2015

Pobuda za ureditev systemskega financiranja okoljskih nevladnih organizacij

Pomembna vloga okoljskih nevladnih organizacij

Nevladne organizacije in organizirana civilna družba ključno prispevajo k razvoju in uresničevanju demokracije in človekovih pravic. Z vključevanjem velikega števila posameznikov predstavljajo pomemben sestavni del participacije v odprti demokratični družbi. V procesu odločanja lahko bistveno prispevajo s svojim znanjem in neodvisno strokovnostjo.

Na področju okolja so nevladne organizacije pomemben akter sodelovanja, saj gre za interesno povezane posameznike, ki se zavedajo svoje družbene odgovornosti. Uveljavljajo načela varstva okolja in narave ter trajnostnega razvoja na vseh ravneh političnega odločanja in delovanja. Najpomembnejše področje delovanja okoljskih in naravovarstvenih nevladnih organizacij je vplivanje na oblikovanje politike in zakonodaje v Sloveniji in na ravni Evropske unije, ter ozaveščanje javnosti na področju okolja in trajnostnega razvoja. Nevladne organizacije so samostojni socialni podsistem, s funkcijami, ki se ne morejo in ne smejo izvajati v drugih podsistemih. V družbi izpolnjujejo funkcijo izgradnje skupnosti in demokratičnosti, varnostno funkcijo, funkcijo izražanja, inovacijsko in storitveno funkcijo.

Nevladne organizacije uživajo edinstveno zaupanje svojih članov in družbe, da izražajo skrbi, predstavljajo njihove interese ter jih vključujejo v uveljavljanje poslanstva ter tako ključno prispevajo k oblikovanju politik. Raziskava Civil Society Index iz leta 2004 je ugotovila, da javnost najbolj zaupa nevladnim organizacijam, bolj kot policiji, televiziji, večjim podjetjem, časopisom, cerkvi, vladi in političnim strankam.

V Sloveniji na področju varstva okolja in narave deluje 235 nevladnih organizacij. 55 organizacij ima status delovanja v javnem interesu.

Kritično stanje na področju financiranja okoljskih nevladnih organizacij

Kljub pomembni vlogi, veliki podpori in zaupanju javnosti, Slovenija ne skrbi za svoje okoljske organizacije. Med vsemi nevladnimi organizacijami v Sloveniji imajo okoljske najbolj neugodno finančno sliko državnega proračunskega sofinanciranja. Zaradi neustreznih pogojev delovanja se te organizacije vsak dan bolj borijo za obstanek. Nezavidljiv materialni položaj nevladne organizacije kadrovske klesti in ogroža njihov obstoj. Priča smo kadrovske podhranjenosti, odtekanju znanj in nezmožnosti zagotavljanja kontinuitete vsebinskega dela.

V letu 2013 so okoljske nevladne organizacije od Ministrstva za okolje in prostor dobile le 0,07 odstotka vseh državnih sredstev, namenjenih nevladnim organizacijam v Sloveniji. Trend državnega proračunskega financiranja s strani ministrstva pa je negativen - v letu 2005 je bil ta odstotek 0,4 %, leta 2009 0,2 %, leta 2013 pa 0,07 %. V letu 2014 je Ministrstvo za okolje in prostor preko programske postavke sredstva namenilo le 11 organizacijam (najvišja vrednost 5.000 € na leto) v skupni vrednosti 48.404 € letno.

Tako so nevladne organizacije pri nas odvisne od tujih virov. Pri pridobivanju sredstev iz tujih virov so bile v preteklosti organizacije zelo uspešne, a problem predstavlja ushanje teh virov. Ker Slovenija ni več država prejemnica, ampak država donatorica, sredstev, ki so bila na voljo za organizacije civilne družbe, ni več (npr.

Švicarski prispevek, sklad za NVO Norveškega mehanizma).

Hkrati je treba poudariti, da okoljske nevladne organizacije za svoje delovanje težko pridobivajo sredstva od podjetij, saj je po eni strani naklonjenost doniranja in sponzoriranja usmerjena bolj v socialno področje, po drugi strani pa okoljske organizacije zaradi konflikta interesov ne sprejemajo sredstev od podjetij onesnaževalcev, ki bi lahko preko njih izvajala t.i. zeleno zavajanje.

Zaradi neprimernosti financiranja okoljskih nevladnih organizacij s strani podjetij in usihanja tujih virov je financiranje iz javnih sredstev za obstoj organizacij še toliko bolj pomembno.

Tudi davkoplačevalci sami, glede na stopnjo zaupanja, ki jo izkazujejo nevladnim organizacijam, pričakujejo, da davkoplačevalska sredstva, ki so namenjena varstvu okolja, niso v celoti zaupana državi, temveč želijo, da se sredstva potrošijo za učinkovito in pošteno okoljevarstvo. To se kaže tudi iz poplave civilnih iniciativ – samoorganiziranja prebivalstva za reševanje tega problema.

Predlog rešitev

Za ohranitev in nadaljevanje nemotenega delovanja okoljskih nevladnih organizacij je potrebno sistemsko urediti njihovo financiranje. Sistemsko sofinanciranje razumemo kot programsko in projektno financiranje iz proračunskih sredstev, ki je trajno osnovano, s trajnimi namenskimi proračunskimi postavkami in mehanizmi. Gre za vir sofinanciranja, ki kot tak nevladnim organizacijam poleg učinkovitega delovanja same organizacije in dejavnosti omogoča tudi načrtovanje razvoja organizacije, projektov in ostalih dejavnosti. Sredstva se razdelijo na transparenten način, preko javnih razpisov oziroma v nekaterih primerih direktno in sproti (kot je to v primeru namenitve 0, 5 % dohodnine). Poleg tega je nujno urediti tudi sofinanciranje evropskih projektov, sofinanciranje Okoljskega centra in delovanje Info točke ter prenos storitev na nevladne organizacije (ozaveščanje, izobraževanje, raziskave).

V nadaljevanju podajamo ukrepe, ki smo jih oblikovali na podlagi primerjalne analize rešitev v 12 državah EU in na podlagi temeljite analize značilnosti in priložnosti Slovenije. Delimo jih na kratkoročne, ki se s politično voljo lahko uresničijo takoj in srednjeročne, ki so vezani na spremembe v proračunu (za leto 2016 in naprej):

1. **Kratkoročni ukrepi:** • povečati ukrep Sofinanciranje projektov nevladnih organizacij v Podnebnem skladu na 5 % sredstev sklada; • postavka M2550A4 Ozaveščanje in promocija na Ministrstvu za okolje in prostor (pod 150106 Podporne dejavnosti na področju okoljske politike) naj se v 50 odstotkih odpre za nevladne organizacije (v letu 2015 je namenjenih 108.476 €).

2. **Srednjeročni ukrepi:** • 1 % od okoljskih taks se nameni aktivnostim nevladnih organizacij na podlagi javnih razpisov (različne postavke okoljskih dajatev so v letu 2012 pomenile zbranih 1.348 milijonov €); • preostanek sredstev od namenitve 0,5 % dohodnine naj gre v Sklad za NVO, od česar se sofinancirajo evropski projekti; • Loterijski sklad – sredstva naj se namenijo tudi za okoljske NVO (kot na primer na Nizozemskem in Hrvaškem).

Polona Valič
koordinatorka mreže Plan B za Slovenijo

Kontakt: Polona Valič, e-pošta: polona@planbz slovenijo.si, tel.: 05 907 13 35

Priloga: Podprite sistemsko ureditev financiranja okoljskih prizadevanj